

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra pedagogiky

**Česká zemědělská
univerzita v Praze**

Role kariérového poradce na základní škole

Bakalářská práce

Autor: Kateřina Růžková

Vedoucí práce: Mgr. Daniela Nováková, Ph.D., DiS.

2024

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Kateřina Růžková

Kariérové poradenství a vzdělávání

Název práce

Role kariérového poradce na základní škole

Název anglicky

The role of a career counselor at primary school

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je popsat činnosti kariérového poradce na základní škole, charakterizovat jeho práci a zhodnotit jeho přínos pro danou základní školu.

Metodika

Práce se bude zaměřovat na náplň práce kariérového poradce v systému základního vzdělávání. Ke zpracování bude využito průzkumné šetření, které proběhne pomocí dvou polostrukturovaných rozhovorů s vybranými kariérovými poradci na základní škole.

Doporučený rozsah práce

40 stran

Klíčová slova

kariérové poradenství, základní škola, žáci, volba povolání, poradenství

Doporučené zdroje informací

CULLEY, S., BOND, T. Integrative counselling skills in action. 2nd ed. Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications, 2004. ISBN 0761969934.

HLAĎO, P., MICHALICOVÁ, J. Kroky k povolání: [praktické náměty pro výchovné a kariérové poradce na základních školách. Praha: Raabe, c2014. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-088-8.

KNOTOVÁ, D. Školní poradenství. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4502-2.

NAVAROVÁ, S., LANCOVÁ, M. Diagnostika v kariérovém poradenství. Praha: Raabe, [2019]. Dobrá škola. ISBN 978-80-7496-405-3.

VENDEL, Š. Kariévní poradenství. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing, 2008. 224 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1731-9.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. Daniela Nováková, Ph.D., DIS.

Garantující pracoviště

Katedra pedagogiky

Elektronicky schváleno dne 30. 5. 2023

Ing. Karel Němejc, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 21. 6. 2023

prof. Ing. Petr Valášek, Ph.D.

Pověřený ředitel

V Praze dne 28. 03. 2024

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Role kariérového poradce na základní škole

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V dne

.....
(podpis autora práce)

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych zde poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Daniele Novákové, Ph.D., DiS. za cenné rady a připomínky. Dále bych ráda poděkovala všem respondentům za jejich čas a ochotu zodpovědět mé otázky.

Abstrakt

Bakalářská práce představuje téma Role kariérního poradce na základní škole. Zaměřuje se na systém kariérového poradenství na základních školách a mapuje jeho pozici. Cílem práce je popsat činnosti kariérového poradce na základní škole, charakterizovat jeho práci a zhodnotit jeho přínos pro danou základní školu. Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, část teoretickou, kde jsou z odborných zdrojů definovány pojmy kariéra, kariérní zralost a kariérové poradenství. Je zde také stručně představen vznik a vývoj kariérového poradenství a jeho systém v ČR. Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na kariérové poradenství na základních školách a upozorňuje na jeho cíle a důležitost. Druhou částí práce je část praktická, ve které je naplňován cíl práce pomocí polostrukturovaných rozhovorů s kariérovými poradci na základní škole. Z výsledků průzkumného šetření vyplývají rozdílné přístupy ke kariérovému poradenství na školách, které jsou ovlivněny i nedostatkem času k vykonávání práce kariérového poradce.

Klíčová slova

Kariérové poradenství, základní škola, žáci, volba povolání, poradenství

Abstract

The bachelor's thesis presents the topic of the role of a career counselor in elementary school. It focuses on the career guidance system in primary schools and maps its position. The aim of the thesis is to describe the activities of a career counselor at an elementary school, to characterize his work and to evaluate his contribution to the given elementary school. The bachelor's thesis is divided into two parts, the theoretical part, where the terms career, career maturity and career counseling are defined from professional sources. The origin and development of career counseling and its system in the Czech republic is also briefly presented here. The last chapter of the theoretical part is focused on career counseling in primary schools and draws attention to its goals and importance. The second part of the work is the practical part, in which the goal of the work is fulfilled using semi-structured interviews with career counselors at elementary school. The results of the survey reveal different approaches to career counseling at schools, which are also influenced by the lack of time to perform the work of a career counselor.

Keywords

Career counseling, primary school, students, career choice, counseling

OBSAH

1	ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST		
2	Cíl a metodika	11
3	Důležité pojmy	12
3.1	Kariéra	12
3.2	Kariérní zralost	12
4	Kariérové poradenství	13
4.1	Definice a cíle	13
4.2	Vývoj a historie	14
4.3	Teorie kariérního vývoje	16
4.3.1	Parsonsova teorie rysů a faktorů	16
4.3.2	Hollandův model typů osobnosti a pracovního prostředí	16
4.3.3	Teorie životních stádií D. Supera	17
4.4	System kariérového poradenství v ČR	18
5	Kariérové poradenství na základních školách	20
5.1	Činnost kariérového poradce na základní škole	20
5.1.1	Kvalifikace kariérního poradce na základní škole	21
5.1.2	Cíle kariérního poradce na základní škole	22
5.2	Nejčastější témata kariérového poradenství na ZŠ	22
5.3	Význam kariérového poradenství na základní škole	23
5.4	Nástroje kariérového poradenství na školách	24
5.4.1	Dotazník volby povolání a plánování profesní kariéry DVP	24
5.4.2	Test profesních zájmů B-I-T II	25
5.4.3	Obrázkový test profesní orientace OTPO	25
5.4.4	C-Game	26

5.4.5	Salmondo	26
5.5	Limity kariérového poradenství na základních školách.....	27
PRAKTICKÁ ČÁST		
6	Vlastní šetření	28
6.1	Charakteristika místa šetření	29
6.2	Individuální rozhovory	31
6.2.1	Realizace individuálních rozhovorů	31
6.2.2	Zhodnocení výsledků individuálních rozhovorů	32
6.3	Komparace výsledků (celkové zhodnocení)	39
7	Vlastní doporučení	43
ZÁVĚR		44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ		45
SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ		49
SEZNAM PŘÍLOH		50
Příloha 1: Vzor otázek k rozhovoru		

1 ÚVOD

Kariérové poradenství na základní škole bývá často součástí výchovného poradenství. V dnešní době se však kariérové poradenství dostává do popředí. Hlad'o (2014, s. 16) poukazuje na fakt, že základní škola je prvním místem, kde se žáci a jejich rodiče mohou s kariérovým poradenstvím setkat a bezplatně ho využít. Díky tomu se žáci budou schopni orientovat ve světě práce, vybírat si školy nebo profese podle svých zájmů, potřeb a hodnot, a zároveň se adaptovat na změny, které současný pracovní svět přináší.

Bakalářská práce se zaměřuje na roli kariérového poradce na základní škole, zejména se snaží popsat jeho činnosti a metody, které poradce při své práci využívá. V teoretické části se zaměřuji na výklad pojmu kariéra a kariérové poradenství. Pro lepší kontext uvádím, kdy kariérové poradenství vzniklo a jak se vyvíjelo, následně představuji tři vybrané teorie kariérového poradenství, kterými jsou Hollandův model rysů osobnosti, Parsonsova teorie rysů a faktorů a Teorie D. Supera. V další podkapitole se zaměřuji na systém kariérového poradenství v rámci České republiky. Následující kapitola mapuje kariérové poradenství na základních školách, popisuje jeho činnosti, zmiňuje jeho cíle a význam a seznamuje s diagnostickými metodami. V neposlední řadě se zaměřuje na předpoklady k výkonu práce kariérového poradce na základní škole.

Cílem bakalářské práce je popsat činnosti kariérového poradce na základní škole, charakterizovat jeho práci a zhodnotit jeho přínos pro danou základní školu. K jeho naplnění je využito kvalitativní metody formou polostrukturovaných rozhovorů s kariérovými nebo výchovnými poradci pro volbu povolání na základních školách. Data získaná z rozhovorů byla přepsána a následně porovnávána. V závěru jsou zmíněny výsledky a následná doporučení pro praxi.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Cíl a metodika

Cílem bakalářské práce je popsat činnosti kariérového poradce na základní škole, charakterizovat jeho práci a zhodnotit jeho přínos pro danou základní školu.

Práce se bude zaměřovat na náplň práce kariérového poradce v systému základního vzdělávání. Bude zkoumat jaké aktivity zahrnuje jeho práce, jaké metody využívá a jaká je jeho důležitost.

K dosažení cíle bude využito průzkumné šetření, které proběhne pomocí pěti polostrukturovaných rozhovorů s vybranými kariérovými poradci na základní škole.

Polostrukturovaný rozhovor obsahuje 11 otázek zaměřených na osobnost kariérového poradce, systém kariérového poradenství na konkrétní základní škole a na pohled poradce na systém kariérového poradenství v ČR.

3 Důležité pojmy

Pro pochopení pojmu kariérové poradenství je nejprve důležité charakterizovat si pojem kariéra a kariérní zralost

3.1 Kariéra

Termín kariéra je odvozen od francouzského slova la carrière, což původně znamenalo závodní dráha nebo cesta. Definice pojmu kariéra jsou různé a mezi autory se mírně liší.

Slovník cizích slov (2024) definuje slovo kariéra jako „postup v zaměstnání, vzestup v úspěšné životní dráze a dosažený úspěch v povolání.“

Kociánová (2010) říká, že „Kariéra je úzce spjatá s osobnostním a pracovním potenciálem, vliv na ni mají schopnosti, motivace, hodnoty, postoje, vlastnosti a zkušenosti člověka“.

Dnes bývá nejčastěji uznávanou definice Bělohávková (1994, s.11), který popisuje kariéru jako „dráhu životem, a to hlavně profesionálním, na níž člověk získává nové zkušenosti a realizuje svůj potenciál.“

3.2 Kariérní zralost

Dle Levinsona (Vendel, 2008, s. 20) kariérní zralost poukazuje na připravenost jedince uskutečňovat informované, věku přiměřené kariérní rozhodnutí. Definice kariérní zralosti zahrnují schopnost jedince realizovat vhodné kariérní volby, včetně uvědomění si toho, co je třeba pro kariérní rozhodnutí učinit.

4 Kariérové poradenství

Kariérové poradenství, bývá někdy nazýváno též kariérní nebo profesní poradenství, je služba, která lidem pomáhá s nalezením povolání, které je bude naplňovat. Práce je podstatnou součástí lidského života, ovlivňuje naši spokojenost, životní styl nebo i způsob trávení volného času. Dle Vendela (2008, s.11) má jen 18 % lidí zaměstnání, které je naplňuje a mohou se v něm realizovat. Kariérové poradenství se může pokusit tento stav zlepšit.

Kariérové poradenství ovlivňuje oblasti vzdělávání, zaměstnanost a společnost. V oblasti vzdělávání podporuje například vyšší účast ve vzdělávání a odborné přípravě nebo zlepšení dosažených výsledků, snížení předčasných odchodů ze vzdělávání. V oblasti zaměstnanosti má mimo jiné vliv na vyšší plat, nižší míru fluktuace (obměny) zaměstnanců a klient poradenství má vyšší pravděpodobnost, že najde práci. Co se týká společnosti, podporuje její vyšší mobilitu a kapacitu, snižuje pravděpodobnost trestné činnosti apod. (Podoby kariérového poradenství, 2020).

Dle Národní soustavy povolání (2017) je práce kariérového poradce charakterizována takto: „kariérový poradce prostřednictvím kariérových technik, metod a postupů poskytuje poradenské služby, jejichž cílem je pomáhat a podporovat jednotlivce nebo skupiny osob v jakémkoliv věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry v kterékoliv fázi jejich života.“

4.1 Definice a cíle

„Kariérové poradenství je proces, v rámci kterého mají lidé v průběhu celého života možnost poznat a rozvíjet své schopnosti, dovednosti a zájmy. Umožňuje lidem řídit jejich individuální dráhu ve vzdělávání a odborné přípravě, v práci i v jiných oblastech, a využívat k tomu schopnosti a dovednosti, které mají“ (Kariérové poradenství, 2023).

Vendel (2008) charakterizuje kariérové poradenství jako odbornou pomoc a činnost, která je vykonávána během života člověka a týká se práce, zaměstnání a povolání.

Dle Vendela (2008) je poptávka po poradenských službách v oblasti výběru studia a povolání výrazná. Týká se nejen studentů v posledních ročnících základních, středních a vysokých škol, ale i nezaměstnaných jednotlivců a těch, kteří zvažují změnu zaměstnání během svého profesního života.

Kohoutek (2024) definuje kariérové poradenství ve slovníku cizích slov jako „systémová a komplexní odborná poradenská pomoc v problematice volby a výběru celoživotního vzdělávání i sebevzdělávání a pracovní aktivity.“

Evropská síť politik celoživotního poradenství (ELGPN, 2015) charakterizuje kariérové poradenství jako „Interakce mezi kariérovým poradcem a jednotlivcem. Individuální nebo skupinový proces poradenství ve vzdělávání, zaměstnání a v rozhodování při přechodech a také při zvládání reakcí na změny po celou dobu života s důrazem na posilování sebeuvědomění, porozumění a usnadňování směřování k uspokojujícímu a smysluplnému životu a zaměstnání.“

Nejčastěji se dnes využívá definice kariérového poradenství, kterou zavedla OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj): „Kariérové poradenství je systém poradenských služeb, jejichž cílem je pomáhat jednotlivcům jakéhokoliv věku při rozhodování v otázkách vzdělávání, profesní přípravy, volby zaměstnání a rozvoji kariéry v kterékoliv fázi jejich života. Jsou to mj. aktivity realizované ve školách, které mají pomoci studentům ujasnit si vlastní kariérní cíle a porozumět světu práce. Pod kariérové poradenství zahrnujeme i individuální nebo skupinové poradenství zaměřené na volbu vzdělávací a profesní dráhy, volbu prvního zaměstnání, změnu zaměstnání, návrat do pracovního procesu. Tento komplex představuje služby jak pro jedince, kteří ještě nevstoupili na trh práce, tak pro uchazeče o zaměstnání, kteří si zaměstnání právě hledají, stejně jako pro ty, kteří jsou právě zaměstnání“ (Brabec, Kreislová, Zábranová, 2023).

4.2 Vývoj a historie

V období průmyslové revoluce došlo k zásadní proměně světa práce. Do té doby se lidé věnovali různým pracovním činnostem (např. péči o domácnost, řemeslné práci či zemědělství) dle jejich sociálního postavení, pohlaví, bydliště nebo ročního období. Pracovní role byly obecněji definovány a činnosti byly spíše rozdělovány

podle aktuální situace než podle hierarchického postavení. Také hranice mezi pracovním a volným časem nebyla tak jasně vymezena, jako je tomu dnes (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 4).

Košťálová a Cudlínová (2015) uvádí, že s příchodem průmyslové revoluce dochází k rozsáhlé migraci obyvatel z venkovských oblastí do velkých měst za pracovními příležitostmi, mění se charakter práce a lidé se začínají specializovat na konkrétní činnosti. Na trhu práce dochází k těmto proměnám:

- Zavádí se stroje do výroby.
- Na obsluhu strojů stačí jen krátké zaškolení.
- Pracovní život se odděluje od osobního.
- Objevuje se pracovní doba, mzda a boj za zaměstnanecká práva.
- Ve srovnání se středověkem tráví lidé v práci více času.

„V souvislosti s tím se mění pojetí hodnoty člověka i jeho sociálního postavení. Nový systém přináší na jedné straně dosud nevídaný pokrok, na druhé straně znamená pro řadu lidí značnou nejistotu a zhroucení hodnot, ve kterých byli vychováváni. Pro většinu dělníků je náročné se v tomto systému zorientovat a najít si své místo. S návrhem řešení této situace přichází zcela nová služba, kterou společnost dosud nepotřebovala – kariérové poradenství“ (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 4).

Kvůli rozsáhlým změnám ve společnosti a na trhu práce bylo potřeba obsloužit velké množství klientů, především mladých mužů. Většina lidí v této době setrvala u jedné profese celý život, a tak v poradenství šlo hlavně o přiřazení člověka ke správnému povolání. Později se ke kariérovému poradenství připojila diferenciální psychologie a poradci začali využívat osobnostních testů, které měřily předpoklady k výkonu určité profese (Pýchová a kol., 2020, s.229).

Vendel (2008) říká, že kariérové poradenství jako profesní obor vzniklo před sto lety v USA a dnes se rozvíjí i v zemích Evropské unie.

Za zakladatele kariérového poradenství je označován americký profesor a sociální reformátor Frank Parsons, který v roce 1908 představil svoji teorii rysů a faktorů - Trait and Factor Theory (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 5).

4.3 Teorie kariérního vývoje

4.3.1 Parsonsova teorie rysů a faktorů

Teorie Trait and Factor Theory vychází z předpokladu, že lidé jsou rozdílní, lze změřit jejich potenciál a podle toho je lze přiřadit ke konkrétnímu povolání. Poradci se zaměřovali na 3 následující kroky (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 5):

- Zmapovat individuální předpoklady jedince (tzv. rysy a vlastnosti, které byly považovány za vrozené a neměnné).
- Obeznámit se se situací na pracovním trhu, včetně požadavků na konkrétní povolání (tzv. faktory).
- Vypořádat vztah mezi dvěma výše zmíněnými kroky.

Teorie rysů a faktorů vycházela z předpokladu, že čím větší bude shoda mezi vlastnostmi a faktory, tím je větší pravděpodobnost, že zaměstnanec bude podávat optimální pracovní výkon (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 5).

4.3.2 Hollandův model typů osobnosti a pracovního prostředí

Na Franka Parsonse navázal v roce 1959 americký psycholog John L. Holland svým modelem typů osobnosti a pracovního prostředí, který je příkladem Person – Environment Fit Theory. Holland se zaměřoval na vztahy mezi profesními charakteristikami jedince a profesním prostředím a rozdělil šest osobnostních typů (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 8):

- R – realistický typ – tito lidé preferují činnosti, které vyžadují sílu, koordinaci pohybů a manuální zdatnost. Jsou vybaveni mechanickými nebo technickými dovednostmi a je pro ně typická práce s materiálem a se stroji. Vyhledávají praktická řešení.
- I – investigativní, též vědecký typ – vědecky založení lidé preferují řešit matematické a vědecké problémy, rádi se učí, dávají přednost poznávacím a vědeckým aktivitám a problémy řeší teoreticky. Vyhledávají samostatnou práci a nemají tendenci k řízení ostatních. K otázkám přistupují racionálně.
- A – umělecký typ – umělecké osoby se rády projevují hudbou, výtvarným a pohybovým uměním nebo literární tvorbou. Potřebují různorodou práci,

jednotvárná činnost je nudí. Snaží se být originální a vynikat. Jejich vyjádření mohou být nejasná nebo neuspořádaná a kladou velký důraz na pocity.

- S – sociální typ – dávají přednost činnostem, kdy se mohou věnovat jiným lidem formou výchovy, vyučování, duchovní pomoci, ošetřování a pomoci při řešení osobních problémů. Mají schopnost empatie a jsou pro ně důležité etické a sociální hodnoty. Upřednostňují prospěch ostatních lidí než svůj vlastní.
- E – podnikavý typ – rádi pracují s lidmi, ale dávají přednost spíše jejich vedení a přesvědčování. V kolektivu se dokáží prosadit a snaží se získat vedoucí pozice. Jsou soutěživí a je pro ně důležitý vliv, úspěch a majetek.
- C – konvenční typ – lidé konvenčního typu oceňují spolehlivost a dodržování pravidel. Vyhovuje jim řád a přesně stanovené pokyny, proto mnoho z nich pracuje v úřednickém prostředí. Vynikají svými organizačními schopnostmi a dodržováním stanoveného řádu (Vendel, 2008, s. 22).

Ke každému typu osobnosti náleží typ pracovního prostředí, které má stejné označení. Typy pracovního prostředí vyžadují po pracovníkovi určité osobnostní vlastnosti a nabízejí příležitosti pro využití specifických zájmů a schopností. Pracovník si své prostředí vybírá podle toho, jaký osobnostní typ v něm převažuje. Předpokládá se, že pokud si lidé vyberou pracovní prostředí odpovídající svému typu osobnosti, budou v práci úspěšnější a spokojenější (Vendel, 2008, s. 29).

4.3.3 Teorie životních stádií D. Supera

D. Super kritizoval teorie Parsonse a Hollanda, jako velmi statické a sám poukazuje na to, že volba kariéry není jednorázové životní rozhodnutí, ale dynamický proces neustálého vývoje. Volbu kariéry ovlivňují naše životní zkušenosti a vztahy s lidmi, kteří na nás působí (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 12).

Dílo Supera vychází z vývojové psychologie a psychologie sebepojetí. D. Super zastával názor, že rozhodování o volbě povolání je silně ovlivněno vnímáním vlastní identity. Věří, že si vybíráme povolání, které považujeme za vhodné podle svého subjektivního zhodnocení. Pro Supera představuje kariéra celoživotní proces, který se dělí do různých životních etap (life-span) podle současného působení klíčových

rolí, které v životě vykonáváme (life-space). Vypracoval model tzv. „kariérní duhy“ (life-career rainbow), která ilustruje, jak vývoj životních etap a rolí souvisí s proměnou našich pracovních očekávání (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 12).

Vendel (2008) uvádí, že Super určil pět stádií kariérního vývoje:

- Růst (do 11 let)
- Zkoumání (od 11 do 20 let)
- Uskutečňování (od 20 let věku do střední dospělosti)
- Udržování (střední dospělost až pozdní dospělost)
- Odchod (pozdní dospělost)

„Stejně jako moderní trendy mění podobu naší profese, měníme se i my sami. Většina z nás touží mít práci, která bude v harmonii s tím, co v životě potřebujeme. Ovšem jiné potřeby má čerstvý absolvent, rodič malých dětí, vedoucí skautského oddílu nebo člověk pečující o stárnoucí rodiče. Teorie D. Supera znamenala zásadní změnu pohledu na kariérové poradenství. Poprvé je také uznán výchovný a vzdělávací vliv kariérového poradenství, zejména v oblasti dalšího vzdělávání (Košťálová, Cudlínová, 2015, s. 13).

4.4 Systém kariérového poradenství v ČR

„Služby kariérového poradenství jsou v ČR poskytovány:

- v rámci formálního vzdělávání na základních, středních i vysokých školách a částečně též v rámci dalšího vzdělávání;
- v rámci veřejných služeb (jako jedna z podob sociálních služeb, jako jedna z oblastí poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, včetně služeb pro vysokoškoláky, nebo jako jedna ze služeb zaměstnanosti na Úřadu práce ČR);
- v komerční sféře, například v podnicích a firemním prostředí jako jedna z forem rozvoje lidských zdrojů nebo jako služba za úplatu“ (Knotová, Hloušková, Kánská a kol., 2014, s.162).

Ve formálním vzdělávání se kariérové poradenství poskytuje převážně v rámci výchovného poradenství, kde se žákům a studentům věnují výchovní poradci, kteří je

informují o možnostech dalšího studia, o požadavcích a pravděpodobnosti přijetí ke studiu a o dalším uplatnění po ukončení studia. Pravidla pro kariérové poradenství v České republice jsou stanovena vyhláškou 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (Vendel, 2008, s.15).

Dle nařízení vlády č. 75/2005 Sb. (Nařízení vlády..., 2024) se učitel, který zároveň zastává roli výchovného/kariérového poradce na základní škole snižuje týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti podle počtu žáků na škole takto:

1. do 150 o 1 hodinu týdně,
2. do 250 o 2 hodiny týdně,
3. do 550 o 3 hodiny týdně,
4. do 800 o 4 hodiny týdně,
5. nad 800 o 5 hodin týdně.

Kariérové poradenství se provádí rovněž v pedagogicko-psychologických poradnách za pomoci psychologů. Nejčastěji se jedná o individuální práci se žáky, kteří jsou zájmově nevyhranění nebo nerozhodní ohledně jejich budoucího zaměření. Součástí poradenství v pedagogicko-psychologické poradně bývá i psychologické vyšetření (Vendel, 2008, s.15).

Profesní poradenství se rozvíjí také v resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Součástí úřadů práce bývá informační a poradenské středisko (IPS), jehož hlavní náplní je poskytování poradenských služeb k volbě povolání. Cílem IPS je poskytnout klientům maximum informací k tomu, aby byli schopni se samostatně rozhodnout o své budoucí volbě povolání a vzdělávání (Vendel, 2008, s.15). Služeb IPS mohou využívat fyzické osoby (žáci, studenti či absolventi škol, uchazeči o zaměstnání) i právnické osoby (školy a zaměstnavatelé). Informační a poradenská střediska poskytují informace o možnostech studia, podmínkách a průběhu přijímacího řízení, možnostech uplatnění absolventů, situaci na trhu práce, požadavcích na jednotlivá povolání a možnostech rekvalifikace. Dále nabízí individuální či skupinové poradenství, organizují besedy pro žáky, studenty a absolventy škol a poskytují podrobné popisy jednotlivých profesí (Informační a poradenská střediska..., 2020).

5 Kariérové poradenství na základních školách

Kariérové poradenství na školách má na starost kariérový poradce, nebo bývá zařazeno do činnosti výchovného poradce. Do procesu kariérového poradenství se zapojují i ostatní učitelé, kteří žákům vysvětlují využití probraného učiva v praxi, či učitelé, kteří vyučují předmět Člověk a svět práce (Rozvoj kariérového poradenství, 2019).

Škola by měla připravit žáky na budoucí pracovní uplatnění a poskytnout jim informace o možnostech dalšího vzdělávání a práce. Měla by pomoci žákům se naučit správně pokládat otázky, ověřovat získané informace, využívat své znalosti a dovednosti, naučit se řešit obtížné situace, umět se rozhodovat, a poté za tato rozhodnutí nést odpovědnost, respektovat odlišné názory, a i přesto se s druhým dokázat domluvit. Dále by měla škola v rámci kariérového poradenství žákům pomoci odhalit jejich silné stránky, podpořit je v tom, v čem se jim daří méně a naučit je, jak svých silných a slabých stránek využívat. Kariérové poradenství plní kromě funkce informační, rozvojové a sebepoznávací i funkci motivační, kdy se snaží podpořit žáky se slabou studijní motivací a naplnit jejich potenciál. (Rozvoj kariérového poradenství, 2019).

5.1 Činnost kariérového poradce na základní škole

Pokud se zaměříme na úlohu kariérového poradce ve školním prostředí, je jeho hlavním úkolem směřovat žáky k rozvoji samostatnosti a přijímání odpovědnosti za svá rozhodnutí v oblasti vzdělávání a profesní dráhy. Intervence poskytované kariérovým poradcem mají u žáků rozvíjet schopnosti pro řízení jejich vlastní kariéry, mají být dostupné, kvalitní a koordinované. Kariérový poradce by měl být osobností, která efektivně komunikuje a zvládá jak individuální, tak skupinovou formu práce, a zároveň by měl umět úspěšně spolupracovat s ostatními aktéry, včetně pedagogů, externích organizací a subjektů na trhu práce (Kariérová poradkyně..., 2017, s. 2).

Činnost kariérového poradce na základní škole je různorodá. Košťálová a Cudlínová (2021) uvádí, že každý kariérový poradce ve škole zastává tyto tři role:

- **Kariérový koordinátor** – Musí umět plánovat, koordinovat a organizovat kariérové exkurze, projekty a sebepoznávací aktivity napříč ročníky i předměty. Nastavuje cíle a sbírá výstupy z akcí. Navrhuje zlepšení, zjišťuje potřeby žáků, spolupracuje s ostatními učiteli a externími institucemi. Kontroluje provázanost kariérních aktivit se Školním vzdělávacím programem.
- **Kariérový poradce** – Komunikuje se žáky a jejich rodiči, pomáhá jim utřídit myšlenky ohledně budoucí kariéry. Měl by být schopen vést poradenský rozhovor, naslouchat, povzbudit kritické myšlení, motivovat žáka, orientovat se v informačních zdrojích, pracovat s informacemi a v neposlední řadě být empatický.
- **Kariérový učitel** – Snaží se do výuky začlenit aktivity na podporu tzv. kariérových kompetencí, tj. realizuje kariérové vzdělávání samostatně (Člověk a svět práce, třídnické hodiny, projekty...) či jako součást jiných předmětů.

5.1.1 Kvalifikace kariérního poradce na základní škole

Legislativní rámec pro profesi školního kariérového poradce zatím chybí, což znamená, že není jednotné ani vzdělávání pro tyto odborníky ve školách. Aby kariérový poradce na škole plnil kvalitně svoji roli, měl by disponovat určitými kompetencemi a odbornými znalostmi (Rozvoj kariérového poradenství, 2019).

„Základní dovednosti a charakteristiky kariérového poradce:

- nadstandardní komunikační dovednosti (zejména aktivní naslouchání a popisná zpětná vazba)
- schopnost řešení problémů s ponecháním odpovědnosti na straně klienta
- schopnost empatie
- nestrannost
- osvojení koučovacích a poradenských technik
- identifikace s etickými zásadami poradenské práce (např. důvěrnost)

Potřebné základní znalosti:

- orientace v možnostech trhu práce vč. legislativních podmínek (svět zaměstnanců, zaměstnavatelů, podnikatelů)
- znalost trendů a zvyklostí v procesech získávání a výběru zaměstnanců
- orientace v systému vzdělávací soustavy
- znalost principů a etických zásad poradenské práce
- znalost základních diagnostických metod v oblasti sebepoznání“ (Rozvoj kariérového poradenství, 2019)

„Uvedené dovednosti lze získat formou dlouhodobých kurzů či výcviků v rozsahu alespoň 100 hodin. Variantou může být také studijní program VŠ nebo obor vzdělání VOŠ zaměřený na kariérové poradenství“ (Rozvoj kariérového poradenství, 2019).

5.1.2 Cíle kariérního poradce na základní škole

„Základní oblasti kariérního vývoje na základní škole jsou sebepoznání, seznámení se školami a povoláními a rozhodování o studiu a povolání. Cíle a činnosti v jednotlivých oblastech kariérního vývoje volíme podle toho, na jakém stupni vývoje se nacházejí žáci. Činnosti mají na sebe v jednotlivých ročnících navazovat tak, aby se zajistil kontinuální vývoj dovedností pro kariérní rozhodování“ (Vendel, 2008, s.149).

Podle Vendela (2008, s.151) by měli učitelé, rodiče a poradci pomoci žákům v dalším kariérním výběru tak, aby s ním byli žáci v budoucnu spokojeni.

5.2 Nejčastější témata kariérového poradenství na ZŠ

Podle průzkumu webu Infoabsolvent žáci nejčastěji navštěvují poradce s tématem volby povolání a dalšího studia. Častým tématem je také řešení školního prospěchu žáků. Poradci uvedli, že se zabývají i problémovým chováním žáků, které souvisí s jejich nízkou motivací ke studiu a s jistotou přijetí na střední školu bez ohledu na jejich studijní výsledky. Žáci často nevolí obor na středních školách dle svých schopností, ale podle toho, který jim připadá nejpohodlnější. Kariéroví poradci dále uvedli, že často testují zájmy a předpoklady žáků (Profil kariérových poradců..., 2011).

Méně častým, ale také důležitým tématem poradců na základní škole je příprava na vstup na trh práce (příprava na pracovní pohovor, psaní životopisu...), kterou velmi často řeší 34 % poradců, 18 % však uvedlo, že ji neřeší vůbec (Profil kariérových poradců..., 2011).

Předčasný odchod ze školy a změna školy se na základních školách, na rozdíl od středních škol, řeší minimálně (Profil kariérových poradců..., 2011).

5.3 Význam kariérového poradenství na základní škole

Kariérové poradenství na českých školách zatím není pevně zakotveno, a proto je nutné upozornit na jeho význam.

Díky kariérovému poradenství na základních školách žáci získají informace o možnostech dalšího studia nebo pracovních příležitostech a současně budou schopni tyto informace efektivně využívat v praxi. Kariérové vzdělávání se stává systematické, dlouhodobé a dostupné pro všechny žáky. Tím se zajišťuje, že se žáci budou schopni orientovat ve světě práce, vybírat si školy nebo profese podle svých zájmů, potřeb a hodnot, a zároveň se adaptovat na změny, které současný pracovní svět přináší. Trh práce se nyní velmi rychle vyvíjí – vzniká mnoho nových profesí a spousta jiných zaniká, proto je důležité na to žáky připravit (Košťálová a Cudlínová, 2021, s.22).

Mertin a Krejčová (2020) uvádí, že podle prognózy Světového ekonomického fóra z roku 2016 se předpokládá, že více než 65 % současných žáků bude v budoucnu působit v pracovních oborech, které dosud neexistují.

Na základní škole lze kariérní vzdělávání rozložit do devíti ročníků a integrovat ho i do jiných předmětů – „například v matematice si můžeme zahrát na účetní, v rámci exkurze do banky se úřednice za přepážkou zeptat na její kariérní cestu nebo si během úvah o tom, jak bychom vyžili z nabízené mzdy u různých pracovních nabídek, procvičit počty“ (Košťálová a Cudlínová, 2021, s.22).

Školy kladou důraz především na předávání odborných znalostí, avšak Světové ekonomické fórum (2020) uvedlo, že nejžádanější pracovní dovednosti na trhu práce jsou:

- Schopnost se rozhodovat
- Přinášet nové nápady
- Schopnost učit se
- Schopnost hodnotit situace a sebehodnocení
- Řešení problému
- Využívání informačních technologií a programování
- Kritické myšlení
- Management lidských zdrojů a sociální vliv
- Flexibilita
- Odolnost vůči stresu

Zde se ukazuje důležitost kariérového poradenství, které se na rozvoj těchto tzv. měkkých kompetencí zaměřuje.

Podle Hlad'a (2014, s. 16) je také důležité si uvědomit, že prvním místem, kde mohou žáci a jejich rodiče kariérové poradenství využít (navíc bezplatně), je právě škola. V oblasti kariérového poradenství hraje škola významnou roli, protože společně s rodiči udržuje se žáky pravidelný kontakt a tím disponuje informacemi, ze kterých může při poskytování poradenství vycházet.

5.4 Nástroje kariérového poradenství na školách

5.4.1 Dotazník volby povolání a plánování profesní kariéry DVP

Dotazník Simone Jörin a kol, vycházející z metodiky RIASEC J.L. Hollanda, přeložila a upravila pro české prostředí Simona Hoskovcová v roce 2003 (Vendel, 2008, s. 87). Je určen pro žáky základních a středních škol od 13 let. Kromě žákových zájmů zohledňuje také jeho schopnosti a vlohy. Dotazník volby povolání bere v potaz také pohled blízkých osob žáka, jelikož má také 3 nadstandartní verze – pro učitele, rodiče a přátele, díky kterým si žák uvědomí, jak ho vnímá jeho blízké okolí a získá o sobě více informací (Volba povolání, 2024).

5.4.2 Test profesních zájmů B-I-T II

Test Martina Irleho a Wolfganga Allehoffa vydalo v českém překladu Jasmína Muhiče nakladatelství Testcentrum Praha v roce 2004. Slouží k zjišťování zájmů člověka a je vhodný pro osoby od 14 let. Test B-I-T II je možné využívat individuálně či ve skupině a není nijak časově omezený. Jako testové položky používá výhradně skutečné činnosti. Test má dvě formy, první formou je AA/AB s „nucenou volbou“, ve které testovaný v 81 otázkách volí vždy nejvhodnější a nejméně vhodnou činnost ze čtyř nabízených. Druhou formou je BA/BB s „volnou volbou“, kde testovaný na pětibodové škále určí svoji preferenci u všech 81 činností (Vendel, 2008, s. 88).

Test pracuje s devíti oblastmi zájmů (Plesník a Šobáňová, 2014, s. 54):

- Technická řemesla
- Umělecká řemesla
- Technická a přírodovědecká povolání
- Potravinářství
- Zemědělská a lesnická povolání
- Obchodnická povolání
- Úřednická povolání
- Literární a humanitní povolání
- Sociální péče a výchova

5.4.3 Obrázkový test profesní orientace OTPO

Autorem tohoto testu pro žáky 8. a 9. ročníků základních škol je A. Mezera. Test vychází z modelu osobnosti a profesního prostředí Johna L. Hollanda. OTPO je vhodný pro profesní či studijní orientaci žáků základních či středních škol, neorientuje se však na výběr konkrétního povolání. Lze ho využít skupinově či individuálně a žáci si sami pod vedením poradce či učitele provádí administraci, skórování a interpretaci výsledku. Součástí metodiky OTPO je diagnostický test a soubor didaktických her, které žáky seznámí s nároky a podmínkami výkonu jednotlivých profesí. Obrázkový test profesní orientace je hojně využíván

v pedagogicko-psychologických poradnách a u výchovný a kariérních poradců na školách (Vendel, 2008, s. 89).

5.4.4 C-Game

C-Game je projektem programu Erasmus+ z roku 2019, který má sloužit žákům posledních ročníků základních škol. Tato online hra se odehrává ve virtuálním městě, které si žáci postupně postaví. Město je sídlem různých institucí a podniků, které nabízí volné pracovní pozice. Během hraní C-Game žáci odpovídají na otázky, díky kterým se jim sestaví jejich zájmový profil, který je možné poté využít při konzultaci s kariérovým poradcem. Hra však nemá nahrazovat kariérové poradenství a konzultace s kariérovým poradcem. Žáci se díky ní mohou zábavnou formou seznámit s různými pracovními pozicemi a rozšířit si povědomí o trhu práce. C-Game je možné zařadit do předmětu Člověk a svět práce nebo Výchova k občanství, žáci si ji ale mohou zdarma zahrát i doma. Při využití hry ve škole se očekává následná diskuse poradce/učitele se žáky, pro zprostředkovatele hry je zdarma k dispozici Průvodce C-Game pro facilitátory (C-Game: Online hra, 2024).

5.4.5 Salmondo

Salmondo je online aplikace, která slouží jako pomocník pro podporu kariérového poradenství na školách. Je určena všem studentům základních a středních škol (pro každou skupinu existuje rozdílná verze aplikace) a jejich výchovným/kariérovým poradcům. Aplikace obsahuje řadu psychologických testů, díky kterým žáci zjistí, která zaměření studijních oborů odpovídají jejich osobnostem, zájmům a silným stránkám, a dále zde najdou potřebné informace o pracovních pozicích, školách a oborech. Žáci mohou s aplikací pracovat samostatně, výsledky testů jsou ale vhodným podkladem pro konzultace s kariérovým poradcem. Na tvorbě Salmonda se podíleli zástupci Psychologického ústavu Akademie věd České republiky a Pedagogicko-psychologické poradny, testy jsou proto přizpůsobeny českému prostředí (O aplikaci, 2024).

Salmondo pomáhá kromě žáků také školním poradcům. Ve svém profilu mají přístup ke sdíleným výsledkům žáků a aplikace nabízí podklady a nástroje ke zjednodušení a zefektivnění poradenského procesu (Online nástroj..., 2024)

5.5 Limity kariérového poradenství na základních školách

Největším problémem pro rozvoj kariérového poradenství ve školách je, že v zákonech není jasně vymezeno a chybí potřebná prioritizace této oblasti. Když není role školního kariérového poradce zakotvena v zákonech, tak není zajištěno stálé financování. Další věcí je, že chybí standardy pro to, jak by měl takový poradce pracovat, což brání v zavedení efektivního systému zpětné vazby jeho práce. Bez těchto standardů není možné zajistit jednotné vzdělávání pro kariérové poradce ve školách. Tyhle nedostatky mohou vést k absenci kariérového poradenství ve školách nebo k tomu, že školní poradci nemají dostatek času na svou práci, nebo nejsou dostatečně kvalifikovaní (Profil kariérových poradců..., 2011).

Košťálová a Cudlínová (2021, s. 7) upozorňují na nedostatek času k výkonu práce kariérového poradce. Může se pak stávat, že na individuální konzultace nezbyvá tolik prostoru. Zároveň ale všechny školy sjednávají exkurze do škol či firem a se žáky se účastní besed či jiných mimoškolních aktivit.

PRAKTICKÁ ČÁST

6 Vlastní šetření

Cílem práce je popsat činnosti kariérového poradce na základní škole, charakterizovat jeho práci a zhodnotit jeho přínos pro danou základní školu, proto jsem si jako metodu sběru dat pro výzkumné šetření vybrala polostrukturovaný rozhovor.

Rozhovor byl realizován s pěti poradci na základních školách, čtyři z nich mají funkci kariérového poradce spojenou s výchovným poradenstvím, pouze jeden se zaměřuje konkrétně na kariérové poradenství.

Rozhovor byl tvořen celkem 11 otázkami. Zaměření mých otázek v rozhovoru se týkalo tří okruhů:

Osobnost kariérového poradce

1. Jak dlouho se věnujete práci kariérového poradce?
2. Jakou máte kvalifikaci, abyste mohla vykonávat funkci kariérového poradce?

Systém kariérového poradenství na konkrétní základní škole

3. Co obnáší práce kariérového poradce na základní škole, jaké činnosti zahrnuje?
4. Co se žáky řešíte nejčastěji, s čím za Vámi nejčastěji chodí?
5. Jaké metody využíváte?
6. Pracujete pouze se žáky, nebo spolupracujete také s ostatními učiteli a rodiči?
7. Spolupracujete s poradci z jiných škol a externích institucí?
8. Jak často žáci kariérové poradenství využívají?

Pohled na kariérové poradenství celkově

9. Jaké jsou cíle kariérového poradenství na základní škole?
10. V čem vidíte největší přínos/důležitost kariérového poradenství na základní škole?
11. Jak celkově vnímáte či hodnotíte systém kariérového poradenství na základní škole?

6.1 Charakteristika místa šetření

Svá šetření jsem prováděla s kariérovými poradci na základních školách. Základní školy jsou místem, kde se uskutečňuje základní vzdělávání, které je ze zákona povinné pro každé dítě v České republice (Základní vzdělávání, 2022). Každý občan České republiky má dle zákona právo na bezplatné základní vzdělání, je však povinností zákonných zástupců dohlížet na to, aby děti povinnou školní docházku plnili. Na základní školu zpravidla nastupují děti, které ke 31.8. před zahájením školního roku dosáhli věku 6 let. Je možné také nástup dětí na základní školu odložit, nejpozději však do školního roku, ve kterém žák dovrší věku 8 let. Základní vzdělávání trvá 9 let, nejdéle ale do školního roku, v němž žák dosáhne 17 let (Základní vzdělávání, 2020).

Struktura většiny základních škol je rozdělena na 1. stupeň (1. – 5. ročník) a 2. stupeň (6. – 9. ročník). Je však možné, že některé základní školy nemusí mít všechny ročníky, nebo naopak disponují i tzv. přípravným ročníkem (Základní vzdělávání, 2020).

Kromě vzdělávací funkce plní základní škola i funkci výchovnou a sociální, jelikož pro žáky obvykle zajišťuje i výchovné poradenství, školní stravování nebo zájmové kroužky (Základní vzdělávání, 2020).

Místo šetření A – Prvním místem mého šetření byla základní škola na pražském sídlišti, kterou v současné době navštěvuje 740 žáků. Přibližně 20 % z celkového počtu žáků tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami a 11 % žáků má jiný mateřský jazyk než češtinu. Škola na druhém stupni nabízí třídu s rozšířenou výukou jazyků a třídu s rozšířenou výukou tělesné výchovy. Školní poradenské pracoviště tvoří výchovný poradce pro 1. stupeň, výchovný poradkydce pro 2. stupeň a poradce pro volbu povolání v jedné osobě (s tímto poradcem byl dělán rozhovor do mé bakalářské práce, v následujících částech praktické části bude uveden jako **Respondent A**), speciální pedagog, školní psycholog, podpora pro žáky cizince a koordinátor pro žáky z Ukrajiny. Ve zprávě České školní inspekce z roku 2023 je poradenské pracoviště označeno jako silná stránka školy.

Místo šetření B – Dalším místem, kde jsem šetření prováděla byla pražská základní škola, která se nachází v klidné městské zástavbě několik minut od centra. Škola má aktuálně okolo 350 žáků a zaměřuje se na rozšířenou výuku jazyků. Poradenské pracoviště se skládá z výchovného poradce pro oba stupně vzdělávání a kariérního poradce v jedné osobě, se kterým jsem dělala rozhovor (dále **Respondent B**, kromě poradenské činnosti učí také chemii), a z metodika prevence sociálně patologických jevů.

Místo šetření C – Třetí základní škola, kterou jsem si pro své šetření vybrala, se nachází rovněž v Praze několik minut od centra města. Jedná se o velkou školu, kterou aktuálně navštěvuje cca 700 žáků. Škola na svých stránkách uvádí, že se nezaměřuje pouze na vzdělání, ale vede žáky také ke sportu (disponuje plaveckým bazénem), umění, kultuře a zdravému životnímu stylu. Školní poradenské pracoviště je tvořeno výchovným poradcem pro 1. stupeň, výchovným poradcem pro 2. stupeň, školním psychologem, speciálním pedagogem, metodikem primární prevence, koordinátorem podpory cizinců a kariérním poradcem (**Respondent C**). Kariérové poradenství je zde na rozdíl od předchozích škol odděleno od výchovného poradenství.

Místo šetření D – Tato pražská škola se nachází v okrajové části města a v současné době ji navštěvuje kolem 500 žáků. Zaměřuje se na rozšířenou výuku jazyků. V roce 2016 škola získala ocenění Společensky odpovědná organizace. Školní poradenské pracoviště je složeno ze školního psychologa, speciálního pedagoga, metodika prevence a výchovného poradce, který se zaměřuje zároveň i na kariérové poradenství (dále jen **Respondent D**).

Místo šetření E – Poslední škola průzkumného šetření se nachází v centru města v Ústeckém kraji. Kapacita školy je 800 žáků, aktuálně se zde vzdělává 660 žáků. Jak škola uvádí na svých webových stránkách, není výběrová ani nijak specializovaná a navštěvují ji děti všech společenských vrstev, proto se snaží klást důraz na individuální přístup k žákům. Dle zprávy České školní inspekce z roku 2023 školu navštěvuje 170 žáků, kteří potřebují podporu ve vzdělávání z důvodu odlišných sociokulturních podmínek. Ve zprávě je také oceněna kvalitní práce školního poradenského pracoviště, které se aktuálně skládá ze dvou koordinátorů

prevence rizikového chování, speciálního pedagoga, sociálního pedagoga a výchovného poradce, který se zaměřuje i na kariérové poradenství (uveden jako **Respondent E**).

Zdrojem pro informace o místech šetření byly webové stránky škol a zprávy České školní inspekce. Kvůli zachování anonymity oslovených základních škol je však nemohu přesně uvést.

6.2 Individuální rozhovory

6.2.1 Realizace individuálních rozhovorů

Kariérové poradce jsem vyhledávala na webových stránkách základních škol a poté jsem se je snažila kontaktovat na uvedený email. Šetření jsem v prováděla v rozmezí ledna a února, tedy v období pololetí, kdy se uzavírají známky a rozhoduje se o výchovných opatřeních pro žáky, a zároveň většina poradců na základních školách řeší administrativu a přípravu dětí na přijímací zkoušky na střední školy. Tato doba, jak jsem si později uvědomila, nebyla pro oslovování poradců úplně vhodná. Dohromady jsem kontaktovala 15 kariérových poradců a získala jsem 5 odpovědí. Všechny odpovědi na žádosti o rozhovor byly kladné, kdo neměl o rozhovor zájem, neodpovídal na moji žádost vůbec.

Individuální rozhovory jsem anonymní, v případě respondentů A a B jsem je realizovala osobně na základních školách. S kariérními poradci jsem si domluvila osobní schůzku, na kterou jsem si s sebou přinesla vytištěné otázky. Mojí původní vizí bylo, si rozhovory s poradci nahrát a poté je přepsat, nicméně respondent B, se kterým jsem realizovala své první osobní šetření, mě požádal, zda by rozhovor nemohl probíhat bez nahrávání. Domluvili jsme se tedy spolu, že bude na otázky odpovídat a já si odpovědi zapíši. Nakonec jsem takto provedla oba dva osobní rozhovory.

Ostatním respondentům jsem dotazník s otázkami zaslala online přes email, jelikož tuto formu upřednostňovali a byla pro ně výhodnější z hlediska času, protože si mohli odpovědi na otázky promyslet a nemuseli si vyhrazovat přesný čas na osobní schůzku, nebo z hlediska vzdálenosti školy od Prahy v případě respondenta E.

6.2.2 Zhodnocení výsledků individuálních rozhovorů

1. Jak dlouho se věnujete práci kariérového poradce na základní škole?

Respondent A: čtvrtým rokem

Respondent B: 5 let

Respondent C: 27 let

Respondent D: 19. rokem

Respondent E: druhým rokem

2. Jakou máte kvalifikaci, abyste mohla vykonávat kariérní poradkyni na ZŠ?

Respondent A: Mám vystudovanou pedagogickou fakultu a doktorské studium v oboru Školní a pedagogická psychologie. Pravidelně absolvuji školení na Dnu kariérového poradenství a mám školení C-Game.

Respondent B: Školení, semináře

Respondent C: Výchovné poradenství na Univerzitě Karlově (UK).

Respondent D: Magisterské studium – učitel všeobecně vzdělávacích předmětů 2. a 3. stupně, následné specializační studium výchovného poradenství (3leté) na Pedagogické fakultě UK

Respondent E: Jsem původně Sociální pedagog - dodělaná speciální pedagogika, základní sociálně psychologický výcvik, krizová intervence, několik let jsem pracovala ve vedoucí funkci a rozhodovala jsem o přijímání nových zaměstnanců - zkušenosti s personalistikou aktuálně studuji Centrum vzdělávání všem (CVV) - výchovné poradenství

3. Co obnáší vaše práce kariérního poradce na základní škole, jaké činnosti zahrnuje?

Respondent A: Osobní konzultace jak s žáky, tak i s rodiči, nejčastěji s devátáky a osmáky, kteří se rozhodují, jakým směrem se vydat na střední školu. Na začátku 9. třídy pořádáme schůzku s rodiči, kde jim radíme s přijímacím řízením na SŠ, řeším administrativu kolem přijímaček. Neustále jsem v kontaktu s rodiči přes email. Vyučuji předmět Výchova k občanství, kde hned v září probíráme Hollandovu teorii a děláme rozbor výsledků C-Game, kterou žáci hrají už od 8 třídy. Zároveň zajišťujeme podporu pro ukrajinské žáky. Občas se na nás obrací i naši absolventi, kteří si chtějí změnit střední školu.

Respondent B: Kariérové poradenství mám spojené s výchovným poradenstvím. Zaměřuji se na volbu následujícího studia pro žáky 9. ročníků, pomáhám studentům z 5. a 7. ročníku s přestupem na víceletá gymnázia. Neustále se žáky komunikuji přes email, online platformy – zasílám jim informace ohledně např.: dnů otevřených dveří, předávám materiály a kontakty.

Respondent C: Komunikaci se žáky a s rodiči, sledování informací ohledně nového el. přijímacího řízení, školení, semináře, předávání materiálů o SŠ studentům, tvorba informační tabule, pomoc rodinám cizinců v orientaci našeho školského systému, výuka předmětu Volba povolání, zajišťování besed, přednášek, zařizování exkurzí, veletrhu škol, projektových dnů na SŠ....

Respondent D: Administrace přijímacího řízení na víceletá gymnázia a na SŠ z 9.ročníku, mimoškolní akce podporující rozhodování žáků – návštěva besedy na Úřadu práce, návštěva veletrhu středního školství, organizace Profi testování žáků v Ped. psych. poradně, zprostředkování návštěvy vybraných zástupců SŠ přímo ve škole – předání zkušeností s přijímacím řízením (bývalí žáci naší školy např.), exkurze ve středních školách – projektové dny, osobní konzultace se zákonnými zástupci a žáky, zařazení tématu do výuky výchovy k občanství (kterou vyučují v 9.r.), pravidelná účast na dalším vzdělávání – dle nabídky akreditovaných seminářů a školení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), konzultace s kolegy z jiných ZŠ- předávání zkušeností, účast na Dnech otevřených dveří vybraných středních škol

Respondent E: - předmět VOLBA POVOLÁNÍ - považuji za velmi důležité obzvlášť v našem regionu, je dostatek času na práci s dětmi - sebereflexi, možnosti předávání informací, diagnostika (salmondo, C-game a další), poradenství, možnost návštěv škol ve výuce, péče o vycházející z nižších ročníků, komunikace s rodiči - poradenství, informace, informace na stránky školy, komunikace s ÚP IPS - zajištění návštěvy deváťáků, organizace školního Veletrhu škol, organizace kavárny pro rodiče vycházejících žáků, pomoc s přihláškami, komunikace ohledně ukrajinských žáků, komunikace s MŠMT - nejasnosti ohledně ukrajinských žáků - možnosti přijímacího řízení s ukrajinským vysvědčením, když u nás jsou v 8. ročníku a na Ukrajině již v 9.

4. Co s žáky řešíte nejčastěji, s čím za Vámi nejčastěji chodí?

Respondent A: Nejčastěji ke mně chodí žáci 9. tříd na konzultace, když potřebují pomoc s rozhodováním mezi dvěma směry, popřípadě když vůbec neví, kudy se vydat. Občas potřebují ujistit, že na danou školu mají. Někteří za námi chodí proto, že se o tom nemají doma s kým pobavit.

Respondent B: Nejčastěji v 9. třídě výběr středních škol

Respondent C: Pomoc v orientaci přijímacího řízení, seznámení se školami, otevřenými obory, dostupností, nároky, seznámení s weby, kde hledat informace a pomoc, pomoc rozfázovat přípravu ke zkouškám, doporučení kurzů, doučování, strategie testů, pomoc s odhadem svých schopností....

Respondent D: Jejich volbu vzhledem k studijním výsledkům, vzhledem k náročnosti střední školy, zaměření – jeho volbu, ujasnění si přehledu nabídky a orientace v nabídce vzhledem ke kritériím přijímacího řízení.

Respondent E: Volba škol - jakou školu zvolit nebo které vybrat; v letošním roce prioritizace škol a problémy s tím, že až v lednu některé školy vyhlásili, že některé obory neotevrou, hledání jiných škol, pomoc s přípravou na talentové zkoušky, přihlášky na SŠ, psychická podpora.

Tabulka 1: nejčastější témata kariérového poradenství na ZŠ

	Výběr oboru SŠ	Informace o SŠ	Informace k přijímacímu řízení	Doporučení kurzů, doučování	Psychická podpora
Respondent A	X				X
Respondent B	X				
Respondent C	X	X	X	X	X
Respondent D	X	X			
Respondent E	X		X		X

Zdroj: vlastní zpracování, 2024

5. Jaké metody využíváte?

Respondent A: Dotazník Hollandovy typologie, hloubkový rozhovor, C-Game

Respondent B: Dotazníky a testy profesní orientace, konzultace, hromadné besedy

Respondent C: Pohovory, exkurze, komunikace v rámci Bakalářů, besedy s dětmi, rodiči, testy k volbě povolání – portfolio

Respondent D: Řízený rozhovor, beseda s žáky, konzultace s rodiči, dotazníkové šetření, pracovní listy volby povolání, exkurze – projektové dny na SŠ

Respondent E: Metod je celá řada – diagnostika - využíváme salmondo.cz a C-GAME, a další volně přístupné testy, příprava na pohovory na nečisto (vycházíme z otázek pro ukrajinské uchazeče Národního pedagogického institutu), odesílání e-mailů, tvorba životopisu v grafických programech, vyhledávání na pracovních portálech, pracovní listy, skupinová práce

6. Pracujete pouze se žáky, nebo spolupracujete také s ostatními učiteli a s rodiči?

Respondent A: S rodiči – schůzka ohledně přijímacích zkoušek na SŠ, osobní konzultace, emailová komunikace

S učiteli – hlavně z třídními učiteli jednotlivých žáků

Respondent B: S ostatními učiteli – konzultace výsledků vzdělávání, na co jsou děti zaměřeny, během pedagogických rad; i s rodiči – konzultace, hromadná schůzka, kde

jim pomáhám s administrativou ohledně přihlášek na SŠ. Také spolupracuji s pedagogicko-psychologickou poradnou

Respondent C: S žáky, třídními učiteli, rodiči

Respondent D: konzultace se zákonnými zástupci

Respondent E: Předávání informací rodičům je velmi důležité, takže se snažíme rodiče zapojit - informace přes bakaláře, kavárna pro rodiče, veletrh škol ve škole
S ostatními učiteli - s třídními učiteli devátých ročníků - pokud má jiný pedagog jakékoliv informace jsem k dispozici, obecné informace na poradách

7. Spolupracujete se žáky z jiných škol a institucí?

Respondent A: S poradci z jiných škol přímo nespolečně spolupracuji, ale pravidelně se účastním Dnů pro kariérové poradenství a Kongresových dnů pro výchovné poradenství. Dále spolupracuji s psychologkou z pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a také s některými středními školami, které se na naši školu chodí prezentovat. Někdy sem chodí školu představit naši bývalí žáci.

Respondent B: Ano, spolupracuji i s jinými školami, nejčastěji se základní školou na Kavčích horách, která je v okolí, dále spolupracuji se středními školami, které se chodí k nám na školu představovat

Respondent C: S výchovnými poradci z jiných škol ne, v případě potřeby se školním psychologem, s pedagogicko-psychologickou poradnou, občas zajišťuji besedy, přednášky...

Respondent D: S úřadem práce, pedagogicko-psychologickou poradnou, zprostředkování návštěvy vybraných zástupců SŠ přímo ve škole – předání zkušeností s přijímacím řízením (bývalí žáci naší školy např.), konzultace s kolegy z jiných ZŠ- předávání zkušeností, účast na Dnech otevřených dveří vybraných středních škol.

Respondent E: Máme pravidelná setkání - výchovných i kariérových poradců – a PPP připravuje každoročně 2 školení, kde se máme možnost setkat, předávat si informace, učit se nové metody - většinou říjen a březen, letos bylo i informační setkání k Digitálnímu přihlašovacímu systému na SŠ (DiPSY).

8. Jak často žáci kariérové poradenství využívají?

Respondent A: Často, chodí pravidelně na konzultace, průměrně strávím poradenstvím 2-3 hodiny denně

Respondent B: Pravidelně, nejčastěji si se mnou sjednávají schůzky (i s rodiči)

Respondent C: Osmé ročníky jen individuálně, rodiče i děti, deváté ročníky od října velmi často, navštěvuji třídní schůzky, vedu individuální pohovory se zájemci, páté a sedmé ročníky nárazově v období podávání přihlášek, obvykle jim o nic moc nejde, jdou to jen zkusit

Respondent D: Nelze říci paušálně, ale často

Respondent E: V letošním roce v podstatě každý den, díky změnám v přijímacím řízením je tlak na žáky i rodiče mnohem větší a je problém s nedostatkem informací.

9. Jaké jsou cíle kariérového poradenství na základní škole?

Respondent A: Zvolit pro děti správný směr

Respondent B: Pomoc žákům s výběrem vhodného oboru dle jejich zájmů, aby si vybrali školu, která je bude naplňovat

Respondent C: Provést děti a rodiče přijímacím řízením, podat jim informace o školách, otevíraných oborech, vyslechnout jejich obavy, uklidnit je, pomoci s přípravou, nasměrováním, s výběrem...

Respondent D: Cíle kariérového poradenství na ZŠ jsou jasné – podpora vhodné volby dalšího profesního směřování žáků, minimalizace neúspěchu (špatnou volbou, podcenění nároků), minimalizace předčasných odchodů ze SŠ, minimalizace dosažení pouze základního vzdělání u našich žáků

Respondent E: Dostatek informací - informací i diagnostiky, aby žáci měli přehled a učinili co nejlepší volbu, uspěli a byli na SŠ spokojeni a dostali se na SŠ již v 1. kole (i když v letošním roce to je extrémně náročné)

10. V čem vidíte největší přínos/důležitost kariérového poradenství na ZŠ?

Respondent A: Díky testování a C-Game jsou žáci motivováni začít přemýšlet o tom, na jakou školu se vydají. Zároveň si myslím, že je velmi důležité, že školní poradenství v tomto nahrazuje nefunkční rodinu, kdy si děti nemají s kým o budoucí kariéře popovídat a poradit se.

Respondent B: Poradce je nasměruje, pomůže s výběrem školy, která je bude naplňovat.

Respondent C: Rodiče potřebují oporu v tomto důležitém kroku, musí vědět, kdo jim na škole poradí, předá informace, pomůže s přihláškami, výběrem škol, kdo jim pomůže zorientovat se ve školách a oborech, zajímá je, jak učitel vnímá jejich dítě, mají potřebu sdílet své obavy...

Respondent D: Viz cíle. Tzn.: podpora vhodné volby dalšího profesního směřování žáků, minimalizace neúspěchu (špatnou volbou, podcenění nároků), minimalizace předčasných odchodů ze SŠ, minimalizace dosažení pouze základního vzdělání u našich žáků

Respondent E: Přínos - díky předmětu volba povolání mají žáci systematickou možnost mít dostatek informací a diagnostických nástrojů k učinění co nejlepší volby. Důležitost - vzhledem k tomu, že rodiče často nemají přehled a neorientují se v problematice je kariérní poradenství velmi důležité, žáci by jinak o polovině oborů vůbec nevěděli.

11. Jak celkově vnímáte či hodnotíte systém kariérového poradenství na základní škole?

Respondent A: Nevím, jak funguje jinde, můžu srovnávat pouze ze zkušeností s kolegy na Dnů pro kariérové poradenství, které mi často dávají inspiraci. U nás na škole není tolik propracované.

Celkově si myslím, že je kariérnímu poradenství na školách vyhrazeno málo času a málo prostoru – 1 hodiny výchovy k občanství týdně pro žáky 9. tříd nestačí. Pedagogové mají na poradenství zkrácen úvazek o 3 hodiny týdně, samotné konzultace se žáky mi však zaberou 2-3 hodiny denně.

Kariérové poradenství na škole je důležité, žáci a rodiče se mohou přijít se vším poradit, nemusí informace dlouze dohledávat, navíc je dostupné všem.

Velký nedostatek spatřuji také v tom, že chybí supervize, nebo je velmi drahá a školy si ji nemohou dovolit.

Respondent B: Poradce by měl mít více času na vykonávání poradenské činnosti, často musím ukrajovat z výuky

Respondent C: Po celou dobu jsem kariérové poradenství dělala v rámci výchovného poradenství, v podstatě zadarmo, při plném úvazku, jsem i češtinář. Za celé ty roky jsem pochopila, že přijímací řízení je pro rodiče i děti každoročně stresová záležitost, potřebují mít oporu v někom ve škole, pozice je nesmírně

důležitá a měla by být samostatným oborem. Pokud jsem měla to štěstí a učila i Volbu povolání, bylo daleko více prostoru alespoň trochu systematicky pracovat na portfolio dětí, na sebepoznání, plánování, představování profesí, testování apod. Diskuze na téma budoucího povolání, testování, portfolio by mělo prolínat průběžně všechny ročníky.

Obávám se, že o nějakém systému se moc nedá hovořit, je to nejvíce aktuální v devátých ročnících (úspěšnost máme ale i v pátých).

Letos poprvé bylo spíš z nouze (nikdo to nechce dělat a nemají zkušenosti, jsou mimopražští a neznají zdejší SŠ...apod.) kariérové poradenství „vyňato“ z výchovného poradenství. Poprvé jsem letos tedy již jen „kariérový poradce“ a ne i výchovný.

Rodičům se snažím maximálně věnovat, odpovídat na emaily, nabízet schůzky, jsem aktivní v předávání informací, jsem k dispozici dětem, odpovídám na dotazy, věnujeme se tomu i v hodinách, spousta času nad můj úvazek.

Respondent D: Na naší ZŠ dostačující – převažují studijně motivovaní žáci s výraznou podporou rodiny.

Respondent E: Na naší ZŠ ho považují za propracovaný a systematický – školy, které nemají volbu povolání, tam je situace i z pohledu kolegů náročná a mají málo možností práce s dětmi a nestíhají pokrývat individuální poradenství

6.3 Komparace výsledků (celkové zhodnocení)

Z výsledků šetření se potvrzuje, že obor kariérového poradenství na základních školách v českém prostředí ještě není zcela ukotven. Vidíme, že většina kariérních poradců vykonává svoji funkci v rámci výchovného poradenství. Jediný respondent C uvedl, že se zabývá pouze kariérovým poradenství, zároveň ale uvádí, že rozdělení těchto rolí na „jeho“ základní škole přišlo až v tomto školním roce.

Jelikož kvalifikace kariérového poradce na základní škole není nijak legislativně stanovena, liší se i vzdělání jednotlivých respondentů mého šetření. 3 z 5 oslovených poradců mají vystudovaný nebo aktuálně studují obor výchovné poradenství, 2 respondenti uvedli, že se pravidelně účastní kurzů a seminářů týkajících se kariérového poradenství, někteří mají psychologické vzdělání. Respondent E uvedl, že má předchozí zkušenosti z oblasti personálního řízení.

Přestože se jedná o poměrně novou službu, dle respondentů je velmi vyhledávaná a pravidelně využívaná, ať už žáky nebo i rodiči. Z odpovědí vyplývá, že nejžádanější jsou osobní konzultace, převážně žáků v 9. ročníku, kteří potřebují získat informace o středních školách, pomoci s rozhodováním mezi dvěma obory, popřípadě zjistit své zájmy a poradit jakým směrem se vydat. Ve dvou případech bylo také poukázáno na to, že poradce je psychickou podporou pro žáky v období přijímacích zkoušek i pro rodiče, zejména při pomoci s administrací přihlášek na SŠ. Novým tématem kariérních poradců, s ohledem na aktuální situaci, je začleňování a podpora vzdělávání ukrajinských žáků.

Většina dotazovaných vyučuje také předmět Výchova k občanství/Svět práce, kdy je s žáky 9. ročníků v pravidelném kontaktu a může jim představit trh práce, někteří také uvedli, že využívají moderní nástroje jako je hra C-Game nebo Salmondo. Další činností, kterou respondenti zmínili, je zajišťování prezentace středních škol pro žáky 9. ročníků, často se tak děje prostřednictvím bývalých žáků školy. Respondent A uvedl, že ho překvapivě často oslovují i absolventi s žádostí o pomoc při změně střední školy.

Kromě aktivit ve škole mají poradci na starost také mimoškolní aktivity, které mohou podpořit rozhodování žáků. Tři poradci uvedli, že pro žáky zajišťují besedy a exkurze např.: na úřadech práce, navštěvují se žáky veletrhy středních škol a všichni dotazovaní uvedli, že spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou.

Ze získaných odpovědí mě překvapilo, jak často jsou poradci v kontaktu s rodiči. Školy pořádají pro rodiče žáků 9. ročníků hromadné schůzky nebo besedy, kde jim poradci předávají informace ohledně přihlášek a přijímacích zkoušek na ZŠ, rodiče se účastní konzultací společně se žáky a zároveň respondenti uvedli, že jsou s rodiči v kontaktu pomocí emailu.

V otázce důležitosti a přínosu se poradci shodují, že díky kariérovému poradenství získají žáci podstatné informace o nabídce středních škol i o sobě samých, a tak mohou učinit co nejlepší volbu budoucího směřování. Zároveň se žáci dozvědí o oborech, o kterých dosud nevěděli. Respondent C zmínil také důležitost školního kariérového poradenství pro rodiče, kteří potřebují podporu, někoho, kdo jim pomůže

se zorientovat v nabídce SŠ, předá informace a případně pomůže s podáváním přihlášek nebo se zajímají o to, jak jejich dítě vnímá poradce. Zaujal mě postřeh respondenta A, který dodal, že kariérové poradenství na škole v některých případech nahrazuje v rozhodování o budoucí kariéře nefunkční rodiny, kde si děti nemají o budoucím směřování s kým popovídat. Velkou výhodou vidí také v tom, že kariérové poradenství na základní škole je zdarma dostupné všem žákům a rodičům.

Když se zaměříme na celkové zhodnocení systému kariérového poradenství, dva respondenti neměli k systému žádné výhrady. Respondent E uvedl, že je na jejich škole systém propracovaný. Ostatní tři dotazovaní se shodnou, že by na vykonávání funkce kariérového poradce bylo potřeba daleko více času, na individuální konzultace nezbývá dostatek času a poradci tak často pracují přesčas. Kariérovému poradenství není věnováno na školách příliš prostoru, poradci ve škole zastávají i jiné funkce (kromě respondenta E) – viz. Tabulka 2.

Tabulka 2: Funkce respondentů

	Výchovný poradce	Kariérový poradce	Výchova k občanství/Volba povolání	Třídní učitel	Učitel	Zástupce ředitele
Respondent A	X	X	X	X		
Respondent B	X	X			X chemie	X
Respondent C		X	X		X český jazyk	
Respondent D	X	X	X			X
Respondent E	X	X	X			

Zdroj: Vlastní zpracování, 2024

Respondent C dokonce zmiňuje, že „o nějakém systému se moc nedá hovořit,“ jelikož se kariérové poradenství uplatňuje nejčastěji jen v devátém, případně pátém, ročníku. Respondent A si všimá toho, že v tomto oboru chybí supervize, popřípadě je příliš drahá a školy si ji nemohou dovolit.

Celkově si myslím, že každý z oslovených poradců je pro „svoji“ školu přínosný, i když na každé škole mají ke kariérovému poradenství trochu odlišný přístup. Z rozhovoru s respondentem A jsem měla pocit, že jeho kariérní poradenství je ovlivněno psychologickým vzděláním, je hodně podporující, založené na osobních konzultacích a předáváním informací. Žáky během výuky výchovy k občanství seznamuje s Hollandovou typologií, snaží se pro žáky využívat zábavné prostředky k přemýšlení o budoucí kariéře – C-Game, dotazníky.

Při rozhovoru s respondentem B jsem měla pocit, že kariérové poradenství je pro něj jen „okrajová činnost“ a není na ni kladen na škole takový důraz. Je to pochopitelné, jelikož respondent zároveň vykonává i funkci zástupce ředitele a vyučuje chemii na druhém stupni. Odpovědi na otázky byly oproti ostatním respondentům kratší. Nejdůležitější činností respondenta B je zprostředkování informací žákům a rodičům, nejčastěji přes email a online platformy, a sjednávání osobních konzultací.

Z rozhovoru s respondentem C vyplývá, že jeho práce zahrnuje velké množství činností a aktivit, pro žáky kromě předávání informací, diagnostiky a konzultací zajišťuje také besedy a exkurze, plánuje veletrh škol. V odpovědích také nejvíce ze všech respondentů zmiňuje rodiče žáků, se kterými se snaží hodně spolupracovat. Uvědomuje si důležitost pozice kariérového poradce, tvrdí, že by měla být samostatnou pozicí a se žáky by se mělo pracovat průběžně všemi ročníky.

Respondent D se nadále vzdělává a účastní se seminářů a školení, inspiraci sbírá i od kolegů z jiných základních škol, se kterými spolupracuje. Žákům nabízí osobní konzultace, navštěvuje s nimi mimoškolní akce – besedy, veletrhy středních škol, dny otevřených dveří na SŠ a vyučuje výchovu k občanství. Systém kariérového poradenství na škole považuje za dostačující.

Druhým respondentem, který považuje systém kariérového poradenství na škole za propracovaný je respondent E. Myslím, že i škola zde klade na poradenství větší důraz než předchozí školy, jelikož respondent zastává pouze funkci výchovného a kariérového poradce a nevyučuje jiný předmět než volbu povolání. Má tedy více času se věnovat všem činnostem, které poradenství zahrnuje. Respondent E spolupracuje jak s dětmi, tak i s rodiči a ostatními učiteli, úřadem práce a účastní se pravidelně setkání kariérních a výchovných poradců.

7 Vlastní doporučení

Na základě zjištěných výsledku svého šetření spatřuji největší problém v chybějícím ukotvení Kariérového poradenství na základních školách v legislativě. Systém kariérového poradenství není jednotný a není mu na školách věnováno dostatek prostoru. Jelikož je stále kariérové poradenství často považováno za součást výchovného poradenství, staví ho to na „vedlejší kolej“. Ze strany škol není na poradenství kladen takový důraz jako na výuku samotnou, i když z odpovědí respondentů vyplývá, že je žádanou a pravidelně využívanou službou. Čtyři z pěti mnou oslovených poradců kromě poradenské činnosti vykonávají na školách i jiné funkce – jsou učitelé, někdy dokonce třídní učitelé, nebo zástupci ředitele. Dle nařízení vlády č. 75/2005 Sb. (Nařízení vlády..., 2024) se učitelé, který zároveň zastává roli výchovného/kariérového poradce na základní škole sice snižuje týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti podle počtu žáků na škole, je to však o jednu až pět hodin týdně. Ze zjištěných výsledků mého šetření vyplývá, že poradenská činnost zabere mnohem více času nad rámec pracovní doby. Respondent A uvedl, že mu samotné konzultace zaberou 2 až 3 hodiny denně, do jeho činností však nespádají pouze konzultace ale řada dalších administrativních nebo mimoškolních aktivit.

Někteří respondenti poukázali na nekomplexnost systému, jelikož nejčastěji pracují pouze se žáky v 9. třídách.

Myslím si tedy, že by systém kariérového poradenství mohl být komplexnější a propracovanější, pokud by funkce kariérového poradce byla samostatnou funkcí.

Navzdory tomu, že kariérové poradenství na základních školách není legislativně ukotveno, si myslím, že na základě odpovědí oslovených poradců funguje dobře a poradci se snaží věnovat žákům maximum času, spolupracují s rodiči, ostatními pedagogy a externími institucemi např.: úřad práce, střední školy.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma Role kariérového poradce na základní škole se zabývala charakteristikou a popisem činností kariérových poradců na základní škole, cílem bylo také zhodnotit jejich přínos pro danou základní školu.

V teoretické části bakalářské práce jsem definovala pojem kariéra a kariérové poradenství, použila jsem při tom definice různých autorů. Popsala jsem kariérní teorie (Parsonsovu teorii rysů, Hollandův model typů osobnosti a Teorii D. Super) a systém kariérového poradenství v České republice. Poté jsem se již zaměřila na kariérové poradenství na základních školách, popsala jsem jeho cíle, činnost kariérových poradců, nástroje kariérového poradenství využívané na základních školách např.: dotazníky volby povolání a C-Game. Na konec bylo důležité upozornit na jeho důležitost. Při vyhledávání materiálu ke zpracování teoretické části jsem zjistila, že k tématu kariérního poradenství na základní škole není mnoho odborné literatury.

Jako metodu pro výzkumné šetření v praktické části jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor, který jsem realizovala na pěti základních školách s pěti kariérovými poradci nebo výchovnými poradci pro volbu povolání. Z šetření vyplývá, že je kariérové poradenství na základních školách často a pravidelně využívanou službou. Činnost kariérového poradce zahrnuje osobní konzultace se žáky a rodiči, využívání diagnostických dotazníků – dotazník Hollandovy typologie, Salmondo dotazníky, zprostředkování informací ohledně SŠ, nabízených oborů, dnů otevřených dveří nebo přijímacího řízení. Kariérový poradce také zajišťuje administraci přihlášek na SŠ, exkurze a besedy, účastní se se žáky veletrhů středních škol a projektových dnů a často vyučuje předmět Výchova k občanství či Volba povolání.

Z výzkumného šetření je patrné, že každá škola klade na kariérové poradenství jiný důraz, pro některé školy je stále nejdůležitější klasická výuka a poradenství je pouze okrajovou činností. Většina oslovených poradců vykonává souběžně s poradenskou činností také pedagogickou činnost a pracují nad rámec svého úvazku. Práce proto poukazuje na to, že z hlediska důležitosti kariérového poradenství na základních školách by bylo vhodné, vyčlenit kariérového poradce na škole jako samostatnou pozici.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

MONOTEMATICKÉ PUBLIKACE

BĚLOHLÁVEK, František. *Osobní kariéra*. Praha: Grada, 1994. ISBN 80-716-9083-X.

HLAĎO, Petr. *Příručka k volbě povolání aneb Co by měl znát výchovný poradce na základní škole*. 1. vyd. Jihlava: Vysočina Education, 2014, 68 s. ISBN 978-80-904994-2-3.

KNOTOVÁ, Dana. *Školní poradenství*. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-8949-1.

KOCIANOVÁ, Renata. *Personální činnosti a metody personální práce*. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2497-3.

KOŠŤÁLOVÁ, Helena a CUDLÍNOVÁ, Markéta. *Praktický průvodce kariérového poradce pro 21. století*. Praha: Evropská kontaktní skupina, 2015. ISBN 978-80-87993-01-9.

MERTIN, Václav a KREJČOVÁ, Lenka. *Výchovné poradenství*. 3., aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-174-5.

PLESNÍK, Vladimír a ŠOBÁŇOVÁ, Petra. *Profesní poradenství pro dlouhodobě nezaměstnané: praktické metody, techniky a postupy*. Online. Krnov: Reintegra, [2014]. ISBN 978-80-905810-0-5. [cit. 2024-03-08].

PÝCHOVÁ, Silvie; KOŠŤÁLOVÁ, Helena; DRAHOŇOVSKÁ, Petra a MADZIOVÁ, Dorota. *Kariérové poradenství na každý pád*. Řízení školy (Wolters Kluwer). Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-604-7.

VENDEL, Štefan. *Kariérní poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 224 s. Psyché. ISBN 978-80-247-1731-9

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

BRABEC, Jan; KREISLOVÁ, Barbora a ZÁBRANOVÁ, Lucie. *Jak efektivně zavést kariérové poradenství do škol*. Online. In: Krajské centrum vzdělávání. © 2023.

Dostupné

z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/jak_efektivne_zavest_karierove_poradenstvi_do_skol_0.pdf. [cit. 2024-02-03].

C-Game: online hra. Online. In: Asociace výchovných poradců, z.s. © 2024.

Dostupné z: <https://www.asociacevp.cz/c-game/>. [cit. 2024-03-05].

ELGPN Glosář. Online. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2015. ISBN 978-80-7481-093-0. [cit. 2024-03-08]

Informační a poradenská střediska Úřadu práce ČR (IPS). Online. In: Úřad práce ČR. © 2020. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/informacni-a-poradenska-strediska-uradu-prace-cr>. [cit. 2024-03-09].

Kariérová poradkyně, kariérový poradce. Online. © 2017. Dostupné také

z: https://cloud.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/karierovy_poradce_karierova_poradkyne_0.pdf.

Kariérové poradenství. Online. MŠMT. © 2013 – 2023. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/karierove-poradenstvi>. [cit. 2023-11-24].

KOHOUTEK, Rudolf. *Pojem kariérové poradenství*. Online. In: Slovník cizích slov.

© 2005-2024. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/karierove-poradenstvi>. [cit. 2024-03-03].

KOŠTÁLOVÁ, Helena a CUDLÍNOVÁ, Markéta. *Nejste na to sami*. Zdroje školního kariérového poradce. Online. 2021. Dostupné z:

https://www.impulsprokarieru.cz/uploads/media///Karierove_poradenstvi/6172b2ca93e38064568406.pdf. [cit. 2024-02-27].

NÁRODNÍ SOUSTAVA POVOLÁNÍ. *Kariérový poradce*. Online. © 2017.

Dostupné z: <https://nsp.cz/jednotka-prace/karierovy-poradce>. [cit. 2024-03-03].

Nařízení vlády č. 75/2005 Sb.: Nařízení vlády o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků. Online. © In: . 2010 - 2024. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-75>. [cit. 2024-03-02].

O aplikaci. Online. In: Salmondo CZ. © 2024. Dostupné z: <https://www.salmondo.cz/jak-to-funguje>. [cit. 2024-03-05].

Online nástroj pro efektivní kariérové poradenství. Online. In: BAKALÁŘI software s.r.o. © 2024. Dostupné z: <https://www.bakalari.cz/Static/ExternalSystems/Salmondo/salmondo>. [cit. 2024-03-05].

Podoby kariérového poradenství. Online. MŠMT. © 2020. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/dalsi-vzdelavani/podoby-karieroveho-poradenstvi-1>. [cit. 2024-02-03].

Profil kariérových poradců a témata, která řeší na základních a středních školách. Online. Infoabsolvent. © 2011. Dostupné z: <https://www.infoabsolvent.cz/Rady/Clanek/7-4-06>. [cit. 2023-11-24].

Rozvoj kariérového poradenství včetně předčasných odchodů ze vzdělávání. Online. © 2019 Dostupné z: https://archiv-nuv.npi.cz/uploads/P_KAP/ke_stazeni/Karipo_IV_podrobne_pojeti_oblasti_intervence.pdf. [cit. 2024-01-10].

Slovník cizích slov. Online. © 2024. Dostupné z: <https://www.infoz.cz/kariera/>. [cit. 2024-02-25].

SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ FÓRUM. *These are the top 10 job skills of tomorrow.* Online. © 2020. Dostupné z: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>. [cit. 2024-03-02].

Volba povolání. Online. In: Proskoly.cz. © 2007 - 2024. Dostupné z: <https://www.proskoly.cz/dotaznik-volby-povolani>. [cit. 2024-03-09].

Základní vzdělávání. Online. In: Gov.cz. © 2020. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/zakladni-vzdelavani-INF-94>. [cit. 2024-03-12].

Základní vzdělávání. Online. In: Národní ústav pro vzdělání. © 2011 – 2022.
Dostupné z: <https://archiv-nuv.npi.cz/t/zakladni-vzdelavani.html>. [cit. 2024-03-10].

SEZNAM OBRÁZKŮ, TABULEK A GRAFŮ

Tabulka 1: nejčastější témata kariérového poradenství na ZŠ	35
Tabulka 2: Funkce respondentů.....	41

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Vzor otázek k rozhovoru

Příloha 1: Vzor otázek k rozhovoru

1. Jak dlouho se věnujete práci kariérního poradce na základní škole?
2. Jakou máte kvalifikaci, abyste mohla vykonávat kariérní poradkyni?
3. Co obnáší vaše práce kariérního poradce na základní škole, jaké činnosti zahrnuje?
4. Co s žáky řešíte nejčastěji, s čím za Vámi nejčastěji chodí?
5. Jaké metody využíváte?
6. Pracujete pouze s žáky, nebo spolupracujete také s ostatními učiteli a s rodiči?
7. Spolupracujete s poradci z jiných škol a externích institucí?
8. Jak často žáci kariérní poradenství využívají?
9. Jaké jsou cíle kariérového poradenství na základní škole?
10. V čem vidíte největší přínos/důležitost kariérního poradenství na základní škole?
11. Jak celkově vnímáte či hodnotíte systém kariérního poradenství na základní škole?